Blogi

Tosiasioita ja triviaa käteisestä

Raha ja maksaminen | 19.12.2018 | Anja Harju

KIRJOITTAJA

Anja Harju
Vanhempi asiantuntija

Tällä hetkellä euroalueen keskuspankeista on laskettu kiertoon noin 21,7 miljardia euroseteliä. Pinottuna kaikista seteleistä muodostuisi noin 2 200 kilometriä korkea torni.

Paljonko euroseteleitä painetaan ja paljonko niitä on laskettu kiertoon?

Jokainen euroalueen kansallinen keskuspankki arvioi oman setelitarpeensa tulevalle vuodelle. Näiden arvioiden perusteella Euroopan keskuspankki tekee yhteisen laskelman kuinka paljon euroalueella tarvitsee painaa seteleitä. Jokainen kansallinen keskuspankki saa vastuulleen osan tuotannosta. Tämä tuotanto ei kuitenkaan ole suoraan se, mitä kansallinen keskuspankki on ilmoittanut tarvitsevansa, vaan keskuspankin koon mukaan laskettu osuus kokonaistarpeesta.

Vuonna 2018 laskettu painomäärä on 3 989,9 miljoonaa eli melkein neljä miljardia seteliä. Suurin osa tuotannosta kohdistuu uusien 100 sekä 200 euron setelien tuottamiseen (yhteensä 3 015 miljoonaa seteliä). Suomelle on vuoden 2018 koko setelituotannosta osoitettu osuus 5 euron seteleiden valmistamisesta. Aikaisempien vuosien tuotantomäärissä näkyy selvästi uuden setelisarjan valmistus sekä liikkeeseenlaskuun valmistautuminen. Vuoden 2019 tuotannossa uuden sarjan vaihtuminen ei enää suoraan näy, vaan tuotannolla pyritään korvaamaan huonokuntoiset setelit sekä vastaamaan mahdollisiin yllättäviin tarpeisiin.

Tällä hetkellä euroalueen keskuspankeista on laskettu kiertoon noin 21,7 miljardia euroseteliä. 100 kappaletta uusia seteleitä on korkeudeltaan noin yhden senttimetrin. Pinottuna kaikista seteleistä muodostuisi noin 2 200 kilometriä korkea torni, eli kaadettuna noin kaksi kertaa Suomen mittainen matka! Kolikoita puolestaan on kierrossa noin 130 miljardia kappaletta. Pinottuna kolikot yltäisivät vajaaseen 240 000 kilometriin mikä tarkoittaa matkaa noin 6 kertaa maapallon ympäri.

Millainen on huonokuntoinen seteli sekä mitä tehdä sille?

Vahingoittuneen tai huonokuntoisen setelin voi vaihtaa hyväkuntoiseen asiakkaan omassa pankissa, joka toimittaa setelin Suomen Pankkiin. Vaikeasti tulkittavissa tapauksissa vahingoittunut seteli toimitetaan keskuspankkiin, jossa sen lunastuskelpoisuus arvioidaan. Tätä varten kysytään, miten seteli alun perin on vahingoittunut. Joskus setelin kanssa käy vahinko, ja koira tai ruohonleikkuri saa sen hampaisiinsa. Innokkaita setelin vahingoittajia ovat myös pienet lapset, lompakot sekä taskut. Lunastusehtona vahingoittuneelle setelille on, että yli 50 prosenttia setelistä täytyy olla tallessa.

Pääosin liikepankkien kautta tulevat vahingoittuneet setelit tarkastetaan yksitellen Suomen Pankissa. Setelistä tarkastetaan aitous sekä se, että setelistä on yli 50 prosenttia jäljellä. Yleensä setelit ovat helposti käsiteltäviä, mutta välillä ihmiset keksivät mitä mielenkiintoisempia tapoja vahingoittaa seteliä. Esimerkiksi laminoitu seteli voi kuulostaa kivalta lahjaidealta, mutta samalla seteli vahingoittuu eikä sitä saa enää käyttökelpoisena irti. Myös runojen kirjoittaminen seteliin tekee siitä maksamiseen kelpaamattoman. Seteleiden ja kolikoiden vahingoittaminen ei ole sinänsä rikollista ja omaa rahaansa saa periaatteessa kohdella miten parhaaksi näkee. Kannattaa kuitenkin huomioida, että mikäli Suomen Pankki tulkitsee vahingoittuneen setelin tai kolikon tahallisesti vahingoitetuksi, ei sitä välttämättä lunasteta. Käsitellään siis käteistä sen ansaitsemalla arvokkuudella ja muistetaan niiden varsinainen käyttötarkoitus.

Setelit ja kolikot kuluvat kierrossa. Seteli saattaa likaantua, saada repeämiä ja reikiä tai setelissä on taitoksia. Setelinlajittelukoneilla tarkastetaan seteleiden kuntoisuutta seteleiden uudelleen kiertoon palauttamista varten. Suomen Pankki testaa rahankäsittelylaitteet, jotta kiertoon palautuva setelistö on EKP:n minimivaatimusten mukaista. Joskus visuaalisesti setelin kunto voi näyttää huonolta, mutta se saattaa silti täyttää koneellisen lajittelun minimivaatimukset. Huonokuntoinen seteli on kuitenkin käyttökelpoinen ja viime kädessä se voidaan hyvittää vahingoittuneena setelinä. Suomessa kierrossa olevan käteisen kuntoisuus on huippuluokkaa verrattuna moniin runsaasti käteistä käyttäviin maihin.

Mitä Suomessa tapahtuu yhden ja kahden sentin kolikoille?

Ulkomailta tullessa saattaa lompakon kolikkotaskusta löytyä yhden ja kahden sentin kolikoita, joille Suomessa ei tahdo löytyä käyttöä. Kuitenkin yhden ja kahden sentin kolikot ovat myös Suomessa käypiä maksuvälineitä, vaikka meillä säädettiin jo ennen eurokäteisen käyttöönottoa pyöristyssääntö lähimpään 5 senttiin. Kauppaliike voi kuitenkin kieltäytyä vastaanottamasta senttejä, mikäli se ilmoittaa asiasta kuluttajalle jo ulko-ovella selkeästi tai viimeistään kassalla näkyvästi.

Suomen Pankki ei laske liikkeeseen yhden ja kahden sentin kolikoita. Kaupoista vaihtokassatilitysten mukana palautuvat yhden ja kahden sentin kolikot kerääntyvät kuitenkin ajan saatossa Suomen Pankin holviin. Suomen Pankista kysytään silloin tällöin yhden ja kahden sentin kolikoita keräily- tai muihin tarpeisiin. Suomen Pankki ei myy kolikoita eikä seteleitä erikseen kuluttajille ja yrityksille, vaan toimii tukkutoimijana rahahuollon osapuolille. Numismaattisia rahoja voi ostaa alan erikoisliikkeistä. Pienet senttikolikot eivät kuitenkaan ole arvottomia, vaikka niille ei markkinoita Suomessa olisikaan. Yhden ja kahden sentin kolikot ovat käytössä muun muassa Virossa ja Latviassa, jonne Suomeen kertyneitä kolikoita on toimitettu. Näin edesautamme rahan eurooppalaista kiertoa, emmekä tuhoa muualla käyttökelpoista rahaa.

Asiasanat

kolikot, käteinen, liikkeeseenlasku, setelit